

VELKOMMEN HJEM, LEILA

VELKOMMEN HJEM LEILA

Distribution: Statens Filmcentral

Videonummer V38-035

Udgivet af Statens Filmcentral 1996

Redaktør: Anja Dalhoff

Grafisk design: Caroline Seehusen

Tryk: Jydsk Centraltrykkeri

ISBN 87-87195-15-1

FORORD

Idéen til filmen *Velkommen hjem, Leila* opstod i sommeren 1994, hvor Charlotte Guldberg fra Skodsborg Observationshjem fortalte mig om sit arbejde med de udenlandske familier. Igennem de sidste ti år er der kommet flere små andengenerationsindvandrerbørn til Skodsborg. Eller, som i filmen, en udenlandsk far gift med en psykisk syg dansk kvinde. En familiekonstellation, der ikke er ukendt i behandlingssystemet. Medarbejderne fra Skodsborg erkender, at arbejdet med familier fra fremmede kulturer er anderledes og mange gange vanskeligt.

Indvandrerne her i Danmark er ikke vant til at bruge det offentlige system, når de har problemer. De er vant til, at familien fungerer som socialt netværk. De bliver

let bange og usikre, når de kastes ind i danske behandlingsmodeller, som ikke tager højde for deres anderledes baggrund og tænkemåde.

I filmen følger vi den marokkanske Hassan og hans datter Leila gennem tre-kvart år. Jeg har prøvet at skildre dels, hvordan arbejdet Hassan og Leilla foregår, og dels Hassans egen måde at løse sine problemer på.

Jeg håber, at filmen kan bruges af alle, der arbejder med flygtninge og indvandrere, og at den kan være med til at starte en diskussion om indvandrere i det sociale system. Kan vi blindt overføre vores danske modeller, eller skal vi finde nye måder at håndtere problemerne på.

Anja Dalhoff 1996

OM RELATIONENS NØDVENDIGHED

af Inger Thormann, Klinisk psykolog,
Skodsborg Observations- og Behandlings-
hjem

I filmen *Velkommen hjem*, Leila oplever vi en vanskelig relation, nemlig relationen mellem far og datter, mellem Hassan og Leila. Vi ved, at der kan være mange samspillende faktorer, der tilsammen vanskeliggør deres naturlige forholdene sig til hinanden. Den viden giver os en forståelsesramme, men forståelsen for problemets tilstedeværelse løser ikke problemet.

På Skodsborg Observations- og Behandlingshjem er vi meget optaget af „relationens nødvendighed“. Derfor er vores naturlige udgangspunkt i arbejdet med at løse problemet „at styrke relationen“. Dette arbejde er ofte uhyre kompliceret, hvad filmen tydeliggør, – men ikke desto mindre er det nødvendigt. Det er i relationens rum, at livet bliver rigt.

Leila har tilbragt sin tidlige barndom på vores institution, og hun har dannet dyb og gensidig relation til både sin primære og sekundære omsorgsgiver på Skodsborg. De har lært hendes signaler at kende og forstår hende. De ved også hvilke rammer, hun bedst udvikler sig i, hvornår hun skal støttes til at fortsætte en aktivitet, og hvornår hun skal bremses. Leila er ikke i tvivl om, at hun er „synlig“ for dem, at

hun bliver set og „mødt“. Det gør Leila tryk.

I Leilas første leveår havde far og datter et nært forhold til hinanden. Hassan kunne skabe den nødvendige ro i kontakten, og i forholdet mellem spædbarnet Leila og Hassan oplevedes ægte glæde og følelsesmæssig gensidighed.

Men Leila blev ældre og udviklede sig, og med denne udvikling fulgte, at hun stillede krav til sine omgivelser. Hun stillede også krav til sin far – krav om modspil og krav om forståelse, som blev vist via tydelige signaler.

I samme periode var Hassan imidlertid optaget af mange andre ting i sit liv. Han tænkte på fremtiden, bl.a. på muligheden for at finde sig en kone, en ny bolig, og han savnede sin familie i Marokko.

Hassan blev fraværende i kontakten til sit barn, og han blev tiltagende irriteret over hendes krav. Leila reagerede ved at afvise sin far, og hun blev senere utryk. Vi oplevede denne ændring i samspillet som alvorlig, og i vores tværfaglige team analyserede vi samspillet mellem far og datter. I denne analyse hentede vi hjælp hos Donald W. Winnicott.

WINNICOTTS FORSTÅELSESRAMME

Det er forholdsvis ny viden der gør, at vi i dag ved, at det nyfødte barn er socialt

aktivt søgende efter een eller flere at relatere sig til. Barnet „søger“ efter en omsorgsgiver, det kan knytte sig til. Kun via tilknytning bliver generel behovstilfredsstillelse mulig.

Donald W. Winnicott var en af de første praktiserende teoretikere, der turde skrive om relationen. I modsætning hertil står tidligere teorier, der opfattede spædbarnet som et passivt væsen styret af drifter. I 1960 skrev Winnicott: „Der eksisterer ikke sådan noget som et spædbarn, kun et spædbarn og dets mor“. I denne sætning formulerer han sit syn på relationens betydning for barnets udvikling og fremhæver, at mor og barn udgør en emotionel enhed. Moderen er den omsorgsgivende, og uden omsorg ingen udvikling. Så enkelt kan det siges.

Man kan ikke tænke isoleret på „et spædbarn“. Prøver man, vil man opdage, at man beskriver et spædbarn og en anden, at man i virkeligheden beskriver en relation. Barnets medfødte potentiale kan kun realiseres, såfremt der er en relaterende omverden.

Derfor er spædbarnets udvikling og omsorgsgiverens funktion uadskillelige elementer.

Winnicott hjælper os også til at forstå, hvor vigtigt det er, at det er barnet, der bevæger sig, og ikke os som voksne omsorgspersoner, der bevæger barnet.

Barnet skal i en langsom proces nærme sig omgivelserne og opdage verden. Før barnet lov til det, lov til at gentage sine bevægelser, lærer det verden at kende i sit eget tempo, og dette bliver en måde at forholde sig til livet som sådan på.

Sker der modsat det, at barnets forholden sig til verden tidligt er baseret på

omgivelsernes bevægen sig ind på barnet, vil barnet opleve tilnærmelsen som uforudsigelig, idet tilnærmelsen ikke har noget med barnets behov at gøre. Gentages dette mønster igen og igen vil barnet trække sig væk fra kontakten – og fra livet – med oplevelsen af ikke at blive mødt, ikke at blive forstået

Således er omsorgspersonens lydhørhed, følsomhed og evne til at forstå, hvad det er barnet „fortæller“ af helt afgørende betydning. Først opfattes og tolkes barnets signaler, og herefter kommer barnet i møde. Har den voksne let ved at forstå barnets signaler lettes omsorgen, og den voksnes mulighed for at opleve succes som omsorgsgiver forøges.

Tilsvarende vanskeliggøres omsorgen, hvis omsorgsgiveren har svært ved at forstå barnets signaler, og der er risiko for, at relationen bliver vanskelig og præget af skuffelse for barn såvel som for omsorgsgiver.

LEILA OG HASSAN

På baggrund af Winnicotts relationsteori og vores analyse var det ikke svært at indleve sig i Leilas oplevelse af sin far. Hans manglende nærvær, hans uro og utålmodighed gjorde det umuligt for ham at „se sit barn“. Leila må have oplevet sig „ikke set“, „ikke mødt“, og i skuffelse vendte hun sig væk. Oplevelsen af at være usynlig, af ikke at blive mødt kan ingen tåle – slet ikke et lille barn som Leila, som er total afhængig af sin omsorgsgiver.

En del af arbejdet med at styrke relationen gjaldt således at gøre Leila synlig for sin far, at hjælpe ham til at give hende tid til at vise vejen og til at forstå hvilken vej, hun viste, således at Leila kunne opleve

sig mødt, og Hassan kunne opleve succes som far.

Relationen blev aldrig helt overbevisende på den måde, at vi kunne bruge en betegnelse som „dyb gensidig følelsesmæssig relation“ om forholdet mellem Hassan og Leila.

Vi var klar over, at Hassan for at kunne tilfredsstille Leilas behov måtte „supplere sig“. Han måtte have hjælp fra andre. Den hjælp, der var til rådighed, var en daginstitution og en aflastningsfamilie.

Efter få uger sammen i den nye lejlighed, valgte Hassan selv at supplere sig med sin mor og den øvrige familie ved at rejse med Leila til Marokko. Leila fik kvinder omkring sig, hun fik ro og oplevede sig mødt, og hun beholdt sin far. Det miljø, Leila nu befandt sig i, mindede på mange måder om Skodsborg. Hun kunne slappe af, og hun oplevede tryghed. Og der var andre, der gav hende det nødvendige modspil. Miljøets ro og Leilas relation til andre fik tydeligvis en positiv afsmitning på hendes forhold til sin far. Filmens billeder viser en gensidighed imellem far og datter, som virker overbevisende – tydeligst i sekvensen, hvor de sammen spiser vindruer.

VORES ERFARINGER

Gennem de sidste 10-15 år har vi haft anbragt adskillige børn, hvis forældre er kommet til Danmark fra andre lande og kulturer, f.eks. Pakistan, Tyrkiet og Afrika.

Anbringelsesårsagerne har været forskellige, ligesom lovgrundlaget for de enkelte anbringelser har været forskellige.

To primære årsager har været:

- *Psykisk sygdom hos barnets mor.*
- Moderens sygdom og hendes manglende

evne til at varetage omsorgen for sit barn vækker altid bekymring hos de danske myndigheder. Når faderen er indvandrer og måske kun har boet kort tid i landet, ser det ud til, at bekymringen forøges.

- *Fysisk afstraffelse/krænkelser forvoldt på barnet af dets egne forældre.*

Disse børns forældre ved godt, at man i Danmark ikke må slå sine børn. Men forældrene har levet hele deres liv i en kultur, hvor det at slå, at bruge fysisk afstraffelse er en naturlig del af familielivet. Vores erfaringer viser os, at det er meget svært at ændre de indgroede opdragelsesmetoder, som forældrene har lært gennem deres egen opvækst.

Ved anbringelse på døgninstitution sikres barnets omsorg. Dermed ophører omsorgssvigtet uden at barn og forældre mister kontakten med hinanden. Så har vi gjort vores pligt som behandlere i Danmark.

Men barnet mister en væsentlig del af sin oprindelige kultur, og forældrene kan ikke forstå det system, der river familie-medlemmer fra hinanden, anbringer børn i danske plejefamilier, giver dem pålæg om daginstitution, eller presser dem til at modtage andre hjælpeforanstaltninger.

Fastholdes en anbringelse af et lille barn uden for hjemmet, vil der måske kunne skabes ro i kortere eller længere tid. Imidlertid har vi i de allerfleste tilfælde oplevet mere eller mindre dramatiske hændelser, der har ført til, at barnet er blevet ført ud af landet, væk fra vores system med vores syn på, hvordan samvær mellem forældre og børn skal være, og har fået ophold hos slægtninge eller venner i den oprindelige kultur. Således har vores indgreb i kernefamiliens liv ført til en virkelig adskillelse

mellem barnet og dets øvrige familie for perioder på op til adskillige år.

I vores ønske om at være gode behandlere har vi søgt og søgt for at finde en løsning på det tilbagevendende dilemma, der specielt tydeligt viser sig, når mennesker fra forskellige kulturer, normsæt og religiøse overbevisninger skal mødes omkring spørgsmålet om, hvordan små børn bedst får optimal omsorg.

Med den kombination af teoretiske og praktiske erfaringer, vi aktuelt har i vores hus, er vi nået til at tro på, at kan det lykkes at styrke relationen mellem barn og forældre, og i dette arbejde tage udgangspunkt i at gøre barnet synligt med hele dets potentiale, og derefter få forældrene til at komme barnet i møde, da kan arbejdet måske lykkes.

ETNISKE MINORITETSFAMILIER OG SOCIALT ARBEJDE

af Marianne Skytte
lektor på Den Sociale Højskole i København

I det danske samfund har vi tradition for, at samfundet griber ind i familielivet, hvis en familie ikke magter på betryggende vis at drage omsorg for deres børns udvikling og opvækst. Det er altid et meget vanskeligt arbejdsfelt for de socialarbejdere, der i forhold til en konkret familie, skal afstikke grænser for, hvornår et barns omsorgssituation er sådan, at det offentlige må gribe ind.

Vanskelighederne i børnefamiliearbejdet bliver ikke mindre, når der er tale om etniske minoritetsfamilier. Her bliver socialarbejderen yderligere stillet overfor at skulle tage stilling til børns omsorgssituation i en anden kulturel kontekst end hendes egen.

Socialarbejderen har ofte et ideal om, at det enkelte individ har ret til at leve livet på egne præmisser. Den enkelte er ansvarlig for egne valg og eget livsindhold. Hun opdrager derfor sine børn ud fra normer om lighed, frihed, selvrealisering og frivillighed i familierelationerne. Hendes familie har værdier om, at mødre og fædre er lige kompetente på alle felter i børneomsorgen og -opdragelsen.

Mange etniske minoritetsfamilier har ganske anderledes normer for et sundt og udviklende familieliv og opvækstmiljø. Her

kan normen være, at individet har et lykkeligt liv, hvis familien får realiseret sine livsprojekter og er tilfredse sammen. Gensidig afhængighed og ansvarsfølelse overfor familiekollektivet er højtsatte værdier, ligesom lydighed og opofrelse overfor familien. Børn bliver opdraget til køns-specifikke kompetenceområder. Piger til en rolle som moder og omsorgsperson. Drengene til en rolle som familieoverhoved, forsørger og beslutningstager i familien relationer udadtil.

Mange socialarbejdere finder det vanskeligt at arbejde med etniske minoritetsbørnefamilier. Det er min oplevelse, at dette primært skyldes, at vi ikke er trænede i at tænke på os selv som kulturelle personer. Vi tænker ikke på os selv som del af en bestemt kulturel kontekst. Mange oplever tværtimod, at vi arbejder og lever med vore børn ud fra helt naturlige og selvfølgelige menneskelige værdier – og det gør vi heldigvis i verdens bedste samfundsmæssige rammer: i Danmark.

Når vi som socialarbejdere møder etniske minoritetsfamilier, møder vi dem med hele vores ballast af danske værdier om familieliv og omsorg for børn. Den etniske minoritetsfamilie risikerer, at vi er ubevidste herom og vurderer deres børns omsorgssituation og forældrenes omsorgskompetence alene ud fra alene vort danske

værdigrundlag. Risikoen er, at familien bliver vurderet som havende en for ringe omsorgskompetence for deres børn, primært fordi familien vurderes ud fra dansk-kulturelle præmisser. I en socialforvaltningens journal stod følgende konklusion om en 12-årig pakistansk pige:

„Den psykologiske undersøgelse peger på, at (navn) med hele sin selvforståelse, identitet og værdiorientering er dybt integreret i sin families kultur og struktur med risiko for, at hun udvikler en ensidig feminin identitet som omsorgsperson og ikke lærer at hævde egne ønsker og udviklingsbehov.“

Da dette blev læst op for pigens far, strålede han først som en sol. Endelig havde nogen forstået formålet med familiens børneopdragelse. Men straks efter spurgte han, hvorfor står der risiko? Det var vanskeligt for ham at forstå, at netop denne del af hans børneopdragelse var en medvirkende årsag til den danske socialforvaltningens store bekymring for børnenes opvækstvilkår i hjemmet.

Og vi ikke alene vurderer med vore kulturelle „briller“, vi kommer også med forslag til problemløsninger på danske præmisser. Ofte føler vi ligefrem, at det er rimeligt at gøre det: Nu har familien jo bosat sig her i landet, så må de også tilegne sig dansk kultur og især danske værdier for børneopdragelse og forholdet mellem forældre og børn. Vi danskere gør som dominerende etnisk gruppe vores kultur gældende på alle livets områder. Det er min erfaring – desværre også for mig selv – at det er vanskeligt for os konkret at se i øjnene, at dette sociale magtforhold eksisterer, samt reflektere over majoritets/minoritetsforholdets betydning i en etnisk minoritetsbørnefamilies hver-

dag. Den etniske minoritetsforælder får sjældent sin identitet understøttet af accepterende attituder og konstruktive forhold til andre grupper i samfundet. Etniske minoritetsforældre skal magte at være omsorgsfulde forældre i en situation, hvor de af majoritetssamfundet ofte bliver mødt med manglende anerkendelse og værdsættelse både som forældre og borgere.

Anja Dalhoffs film *Velkommen hjem, Leila* er opmuntrende, fordi vi her ser et fint eksempel på en respektfuld relation mellem far og socialarbejdere.

Det overordnede mål for et barns udvikling må være, at barnet bliver i stand til at mestre de opgaver og de miljøer, det møder og vil komme til at møde i løbet af sin opvækst. Barnet skal altså socialiseres til at kunne mestre livet både indenfor sit eget opvækstmiljø og i majoritetssamfundet. Dette gælder alle børn i samfundet, med det særlige for etniske minoritetsbørn og deres familier er de store forskelle, der kan være på alle niveauer i hverdagslivet mellem det etniske minoritetsmiljø og det danske majoritetssamfund. Opgaverne i omsorgen for et etnisk minoritetsbarn er derfor langt mere komplekse end for det danske majoritetsbarn.

FNs Konvention om Barnets Rettigheder artikel 29, stk. 1C, angiver også denne kompleksitet „...Uddannelsen af barnet skal have til hensigt at udvikle respekt for barnets forældre, dets egen kulturelle identitet, sprog og værdier, og for de nationale værdier i et land, hvor barnet er bosat og i landet, hvorfra barnet oprindeligt stammer og for kulturer, der adskiller sig fra barnets egen kultur.“

Vi danskere taler så gerne om etniske

minoritetsforældres vanskeligheder med deres børn. Og det er heller ikke let at skulle opdrage børn i en konkurrerende majoritetskultur. Spørgsmålet er, om vi danskere engagerer os lige så intenst i diskussionerne af det danske samfunds tilbud til etniske minoritetsbørn? Kan danske daginstitutioner og skoler leve op til hensigtserklæringen i Børnekonventionens artikel 29? Kan de hjælpeforanstaltninger, der sættes i værk af de sociale myndigheder? Og i hvor mange kommuner arbejdes der reelt på at kunne give etniske minoritetsbørn et sådant tilbud?

Også i etniske minoritetesfamilier kan det blive nødvendigt, at et barn anbringes udenfor hjemmet. Denne situation har man også arbejdet med i Børnekonventionen, her står i artikel 20 stk. 3, bl.a. „Ved overvejelse af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.“

Danmarks har i 1991 ratificeret FNs Konvention om Barnets Rettigheder. Hermed er vi altså folkeretslig forpligtede til at overholde konventionens bestemmelser. Men i bistandsloven med tilhørende vejledninger kan man intet læse om, at socialarbejdere ved anbringelsen af et etnisk minoritetsbarn skal tage hensyn til muligheden for kontinuitet i barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige udvikling. Spørgsmålet er, om Danmark med denne undladelse bringer sig på kant med Børnekonventionen?

I det sociale system må der arbejdes seriøst på at skabe grundlag for at kunne iværksætte hjælpeforanstaltninger, der kan gavne det etniske minoritetsbarns videre

opvækst. I dag ser vi alt for ofte „hjælpeforanstaltninger“, der skaber afbræk i barnets relationer samt risikerer at uddybe barnets vanskelige omsorgssituation gennem yderligere diskrimination og stigmatisering.

Vi må hele tiden spørge os selv: Samarbejder vi i tilstrækkelig grad med forældrene omkring deres vanskeligheder? Tager vi forældrenes vurderinger af, hvad der er behov for, for at bedre barnets omsorgssituation alvorligt? Følger vi forældrenes forslag til indsats i forhold til barnet, således at forældrenes energi og engagement i udviklingen af barnets situation sikres? Støtter vi forældrene i at udnytte familiens ressourcer fuldt ud i forhold til støtte til et barn?

I *Velkommen hjem, Leila* ser vi, hvordan Hassan, efter han er blevet mødt med respekt og seriøsitet som Leilas far, er i stand til at træffe beslutning om at måtte supplere sin egen omsorgskompetence med sine kvindelige familiemedlemmers hjemme i Marokko. Vi ser, hvordan Leilla trives i den store familie. Givetvis trives Hassan også ved bevidstheden om, at han traf en konstruktiv beslutning i forhold til sit eget og Leilas liv.

LITTERATURLISTE

Madeleine Davis og David Wallbridge:

Frihed og grænser

En introduktion til D.W.Winnicotts arbejde.

Hans Reitzels Forlag 1988.

Donald W. Winnicott:

Leg og virkelighed

Hans Reitzels Forlag 1990.

Marianne Skytte:

Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde

Hans Reitzels Forlag 1996.

Lulus dagbog

Instruktør: *Anja Dalhoff.*

Film om normaludviklingen i det første leveår. 22 min.

Producent: Saga Video & Kortfilm for Libero med støtte fra Dansk Sygeplejeråd.

Distribution: Statens Filmcentral. Video nr: V61-095. Decimal nr: 61.265.

VELKOMMEN HJEM, LEILA

Leila er en lille pige født i Danmark. Hendes far, Hassan, er indvandrers, hendes mor er psykisk syg.

Leila starter sit liv på Skodsborg børnehjem, og vi følger hende og hendes fars rørende forsøg på at opbygge et nært og tillidsfuldt forhold.

Velkommen hjem, Leila står der i marcipan på Hassans kage til den to-årige datter, den dag hun flytter fra børnehjemmet. Tre uger holder de til at være alene, far og datter, hvorefter Hassan og Leila flytter til Marokko til Hassans familie.

Instruktøren, Anja Dalhoff, har lavet en række dokumentarfilm, der med respekt og følsomhed skildrer livet for vores samfunds mest udsatte mennesker.

SFC

STATENS FILMCENTRAL-
Vogmagergade 10,
1120 København K,
Tel. 33 14 34 00